

TAIDEMAALARILIITTO
Erottajankatu 9 B
00130 Helsinki
www.painters.fi

29.09.2016

TAIDEMAALARILIITTO RY:N MIETINTÖ LIITTYEN ITSENSÄTYÖLLISTÄVIEN TYÖTTÖMYYSTURVAAN

Miten määrittelet itsensätyöllistäjän?

Itsensätyöllistäjä on henkilö, joka työskentelee ilman, että hänellä olisi yhtä kokoaikaista työnantajaa. Hänen toimeentulonsa muodostuu useista eri lähteistä. Tulot voivat olla yhdistelmä esimerkiksi työsuhteessa maksettavia palkkatuloja, toimeksiantosuhteessa maksettavia työkorvauksia, omaan ammatinharjoittamiseen liittyviä myyntituloja (esim. taide- tai käyttöesineiden valmistamisesta), tekijänoikeus- ja käyttökorvauksia ym.

Tyypillistä itsensätyöllistäjille on se, että he työskentelevät yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla, jolloin vastuu heidän sosiaaliturvastaan jää myös herkästi harmaalle alueelle.

Lisääntyykö/väheneekö itsensätyöllistäminen tulevaisuudessa ja minkälaisia työllisyysvaikutuksia mahdolliseen muutokseen liittyy (vastaajan oma käsitys)?

Luovilla aloilla itsensätyöllistäminen ei ole uusi ilmiö, ja sen osuus tulee jatkossakin olemaan suuri. Muilla aloilla itsensätyöllistäminen ja sen yleistyminen liittyy osaltaan kehityssuuntaan, jossa työnantajat pyrkivät ulkoistamaan työtä siten, että he voivat säästää palkanmaksun sivukuluista. Tällöin työn suorittaja saa periaatteessa saman korvauksen tekemästään työstä, mutta jää vaille sosiaaliturvaa.

Yksittäiset työtilaisuudet voivat lisääntyä, kun työmarkkinat muuttuvat joustavammiksi. Tällöin kuitenkin työttömyysturvajärjestelmämme pitäisi myöskin olla sellainen, että työtön työnhakija voi riskittömästi tarttua tällaisiin työtilaisuuksiin menettämättä kokonaan oikeuttaan työttömyysturvaan. Usein nimittäin yksittäinen työtilaisuus ei tuo työn suorittajalle vielä elantoa, mutta jos hänet katsotaan sen perusteella päätoimiseksi yrittäjäksi, hän menettää myös työttömyysetuutensa (ks. Vakuutus oikeuden ratkaisu VakO 23.4.2014, D:nro 2217/2014/1742). Tällaiset passiivisuuteen ohjaavat tuloloukut olisi nähdäksemme kitkettävä työttömyysturvajärjestelmästä.

Mikä on pää- ja sivutoimisen itsensätyöllistämisen merkittävin este työttömyysturvan näkökulmasta? Pitäisikö sille tehdä jotain? Miksi ja mitä?

Yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuuden määritelmät tulisi laissa määritellä tarkemmin. Tällä hetkellä on yleistä, että ei uskalleta ryhtyä edes sivutoimiseksi yrittäjäksi, sillä TE-toimiston virkailijan antama tuomio päätoimisesta yrittäjyydestä voi merkitä työttömyys-

turvan ulkopuolelle jäämistä. Laki jättääkin tämän kysymyksen osalta liikaa tapauskohtaista harkintavalttaa TE-toimistojen virkailijoille.

Pitäisikö itsensätyöllistäjien juridinen status määritellä lainsäädännössä?

Työttömyysturvalainsäädännössä nykyisellään varsin vahva kahtiajako yrittäjiin ja palkansaajiin saadaan toimimaan, mikäli pää- ja sivutoimisen yrittäjän rajanveto määritellään tarkemmin lainsäädännössä. Nähdäksemme työttömyysturvalainsäädäntöön ei ole siis tarvetta määritellä itsensätyöllistäjien statusta, kunhan olemassa olevia statuksia selkeytetään.

Nykyisellään työttömyysturvalaissa oleva omassa työssä työllistyvien kategoria toimii nähdäksemme riittävän hyvin. Sillä pystytään ottamaan huomioon apurahatyöskentelyn erityispiirteet.

Pitäisikö itsensätyöllistäjien työttömyysvakuutuksen vakuutusmaksuvelvollisuuden näkökulmasta perustua pakolliseen vai vapaaehtoiseen vakuutukseen vai näiden yhdistelmään?

Olisi toki hyvä, että kaikki tulot kartuttaisivat myös sosiaaliturvaa pakollisen vakuutuksen myötä. Ongelmana on kuitenkin se, että mahdollisten vakuutusmaksujen jälkeen pienituloiselle itsensätyöllistäjälle ei välttämättä jää palkkiosta tarpeeksi käteen tullakseen taloudellisesti toimeen.

Jos itsensätyöllistäjien työttömyysturva-oikeutta laajennettaisiin nykyisestä, miten työttömyysturva (yhdistelmävakuutus) ja sen laajennus tulisi rahoittaa?

Ainakin taiteilijoiden kohdalla mallia voitaisiin ottaa Saksan sosiaaliturvavakuutusjärjestelmästä. Saksassa on vuodesta 1983 lähtien ollut voimassa erityinen taiteilijoiden sosiaaliturvavakuutus, jossa vapaat taiteilijat, freelancerit ja journalistit rinnastetaan palkansaajiin. Ammattitaiteilijat ovat velvollisia ottamaan laissa säädetyn vakuutuksen. Sosiaaliturvavakuutus kattaa työttömyys-, sairaus ja eläkevakuutuksen. Taiteilijat ja toimittajat maksavat puolet tuloista riippuvasta vakuutusmaksusta (toisin kuin muut itsensä työllistävät). Toisen puolen maksaa osittain valtio ja osittain tietyt taiteen hyödyntäjät, jotka on erikseen määritelty maksuvelvollisiksi. Suomessa yhtäältä taiteen tilaajien halu säästää työnantajakustannuksissa sekä toisaalta YEL-vakuutuksen korkeat kustannukset pieniin tuloihin nähden ovat taiteilijoille ongelmia, jolloin ratkaisu, jossa taiteilijat ja taiteen tilaajat puolittaisivat sosiaaliturvavakuutuksen kustannukset, voisi olla toimiva.

Onko nykyisissä työssäoloehdoissa itsessään erityisesti itsensätyöllistämisen näkökulmasta ongelmia, esim. työaika- tai tulo- tai ansaintajakso?

Yksi suuri ongelma on se, että esimerkiksi laskutusosuuskuntien kautta laskutetun työn taikka apurahatyöskentelyn ei nykyisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön mukaan katsota kerryttävän työssäoloehtoa, vaikka niistä maksetaan sosiaalivakuutusmaksut. Tämä on epäoikeudenmukaista etenkin siksi, että usein freelance-tyyppinen työskentelymuoto ei ole työn suorittajan oma valinta.

Muita huomioita

Moni ennalta annetuista kysymyksistä liittyi ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja työssäoloeseen. Haluaisimme kuitenkin huomauttaa, että monelle luovan alan ammattilaiselle ylipäättään pääsy työttömyysturvan piiriin on ongelma. Jos henkilö katsotaan päätoimiseksi yrittäjäksi, mutta hänellä ei kuitenkaan ole tarpeeksi toimeksiantoja tai muuta työtä, jolla hän voisi elättää itsensä, hänen taloudellinen tilanteensa muodostuu mahdottomaksi. Tällöin ei välttämättä jää muuta vaihtoehtoa kuin passivoitua itsensätyöllistämisen suhteen siten, että täyttää taas palkansaajastatuksen edellytykset työttömyysturvasa.

Helsingissä 29. syyskuuta 2016

Johanna Rauma (OTM)
Lakimies
Taidemaalari liitto ry

Anna Koivusalo (OTM)
Toiminnanjohtaja
Taidemaalari liitto ry